

Anuška Deranja Crnokić

Nastanak Registra kulturnih dobara – povijest i sadašnjost inventariziranja kulturne baštine u Hrvatskoj

Anuška Deranja Crnokić
Ministarstvo kulture RH
Uprava za zaštitu kulturne baštine
HR – 10 000 Zagreb, Ulica Josipa Runjanina 2

UDK: 351.853(497.5):004.774
347.787(497.5):004.774
347.787(497.5):930.85
Stručni rad/Professional Paper
Primljen/Received: 10. 11. 2014.

Ključne riječi: Registar kulturnih dobara, *Web Registar*, kulturno dobro, zaštita

Key words: Cultural Property Registry, *Web Registry*, cultural property, protection

Objavom Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske u obliku *Web Registra* na mrežnim stranicama Ministarstva kulture postignut je dugogodišnji cilj dostupnosti njegova sadržaja stručnoj i široj javnosti. Vrijeme, trud i stručna znanja generacija konzervatora i njihovih prethodnika uloženi u formiranje Registra čine navedeni proces zanimljivim te je u ovom radu prezentiran iscrpan pregled zakonskog okvira i djelovanja stručne službe.

UVOD

Obveza je svakog društva da nacionalnu kulturnu baštinu čuva kako za sebe tako i za buduće generacije, što je zajamčeno *Ustavom Republike Hrvatske* kroz zaštitu dijelova prirode, nekretnina i stvari od osobitog povijesnog i kulturnog značenja¹. Zaštita i očuvanje kulturne baštine spadaju u osnovne djelatnosti Ministarstva kulture, odnosno Uprave za zaštitu kulturne baštine koja vodi Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, liste svih zaštićenih kulturnih dobara kao javnu knjigu, danas dostupnu *online*. Registar je temelj djelovanja službe zaštite i jedan od glavnih preduvjeta za dodjelu sredstva iz državnog proračuna za zaštitne radove na kulturnim dobrima². No Registar je prvenstveno živ organizam koji danas, u svijetu napredne informatičke tehnologije, doživljava svakodnevne nadopune i korekcije s obzirom na naprednije postupke utvrđivanja

1 Članak 52. Ustava Republike Hrvatske.

2 Sredstva iz Državnog proračuna za zaštitne radove dodjeljuju se putem Poziva za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, temeljem članka 1. i 10a. Zakona o financiranju javnih potreba u kulturi (NN 47/90, 27/93, 38/09). Predloženi Programi zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ako sadrže svu potrebnu dokumentaciju, te detaljno razrađeni troškovnik i nezaobilazno mišljenje nadležnog Konzervatorskog odjela razmatra Vijeće za kulturna dobra, te se izrađuje lista prioriteta.

svojstva kulturnog dobra, reviziju rješenja o zaštiti kulturnih dobara, brisanje iz Registra radi gubitka svojstava te promjene ostalih važnih podataka o dobrima. Gotovo više od stoljeća rada na kulturnoj baštini bilo je potrebno malobrojnim konzervatorima da razviju Registar kulturnih dobara koji jednostavnim i brzim pretraživanjem odgovara suvremenim standardima, a broji danas preko 8000 zaštićenih kulturnih dobara. Registar je istodobno i refleksija specifičnog društvenog, kulturnog i tehnološkog konteksta u kojem živimo, a koji krajnjim korisnicima daje uvid u trenutačno stanje kulturne baštine s institucionalnom pouzdanošću podataka.

STVARANJE INVENTARA

Začetke ideje stvaranja inventara spomenika³ kod nas bilježimo već u razdoblju humanizma kada je pobuđen interes za kulturnu baštinu među ljubiteljima starina i sakupljača, osobito za baštinu iz vremena antike. Prve inicijative dolaze od strane pojedinaca, dok se sustavna briga o spomenicima razvijala postupno kroz sljedeća stoljeća.

Za vrijeme kratke francuske uprave, početkom 19. stoljeća, javlja se svojevrsna briga za kulturnu baštinu koja se zasnivala na sabiranju, konzerviranju i prezentiranju povijesnih spomenika⁴ kao i na idejama pročišćavanja spomenika od dodataka nastalih nakon razdoblja antike.⁵

U razdoblju preuzimanja vlasti nad našim prostorima važan dio političke strategije Habsburškog dvora bila je institucionalna briga za lokalne starine kao način

3 Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999. godine termin *spomenik kulture* ili skraćeno *spomenik* zamjenjuje novim terminom *kulturno dobro*. U ovom tekstu termin *spomenik kulture* koristi se za razdoblja u kojima je bio uvriježen taj naziv.

4 Špikić, M. (2007.): *Nastanak povijesnog spomenika i problem geneze hrvatske povijesti umjetnosti u prvoj polovici 19. stoljeća*, Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, Zagreb: 22, 373, 374.

5 Horvat, L. A. (1944.): *Konzervatorski rad kod Hrvata*, Izdanje hrvatskog Državnog konzervatorskog zavoda u Zagrebu, br. 1, 26.

pridobivanja naklonosti u novoosvojenim područjima⁶. S ciljem zaštite antičkih spomenika u Dalmaciji od uništenja i sa željom za otkrivanjem još uvijek zatrpanih spomenika Predsjedništvo Vlade za Dalmaciju i Albaniju imenuje Ivana Luku mlađeg Garanžina 1805. godine kao prvog konzervatora za Dalmaciju.⁷ Brigu za kulturnu baštinu potiču i austrijski higijenski propisi koji su se primjenjivali prilikom proširivanja i nadogradnje župnih dvorova i crkvi i na našim područjima.⁸

Stvaranje kataloga spomenika u fokusu je rada istraživača, arhitekta Pietra Nobilea, koji 1818. godine postaje ravnateljem Akademije za arhitekturu u Beču. Godine 1813. Nobile sastavlja nacrt katalogizacije i zaštite spomenika u Trstu, Istri i Dalmaciji. Nadalje u tekstu *Projet relatif aux Antiquités Architectonique d'Illyrie* promišlja o ustroju službe kao i o stručnjacima koji bi trebali raditi na Katalogu, koji se trebao sastojati od dva dijela: prvog koji obuhvaća predmete od arheološkog ili arhitektonskog interesa i drugog za prenosive predmete poput skulptura, reljefa, natpisa i dr.⁹

U tom razdoblju započinje i zakonska zaštita spomenika proglašenjem 1818. godine *Uredbe o izvozu umjetničkih djela i rijetkosti i njihovu trgovanju* kojom se zabranjuje izvoz starina.¹⁰

No, do osnivanja prvih državnih tijela za zaštitu spomenika s ciljem prikupljanja podataka i obavljanja istraživanja na spomenicima koji se nalaze na području Habsburške monarhije, kasnije Austro-Ugarske Monarhije, dolazi osnivanjem Carskog i kraljevskog Središnjeg povjerenstva za proučavanje i održavanje građevinskih spomenika (*K. k. Central-commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*) 1850. godine u Beču i imenovanjem prvih područnih konzervatora za Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju i Istru, odnosno za područje koje obuhvaća današnju Hrvatsku¹¹. U nastojanjima stvaranja umjetničke topografije prostora mogu se nazrijeti prvi oblici inventarizacije spomenika koji će se u sljedećim razdobljima transformirati u Registar kulturnih dobara.

Prve značajnije akcije inventarizacije spomenika kao jednog od preduvjeta procesa čuvanja spomenika na području današnjeg teritorija Republike Hrvatske počinju osnivanjem raznih povjerenstava i društava među kojima je prvo osnovano *Društvo za jugoslavensku povjesnicu*, na

poticaj Ivana Kukuljevića Sakcinskog 1850. godine. Cilj članova *Društva* bilo je sakupljanje, otkrivanje, čuvanje i proučavanje svih vrsta spomenika od pisanih i materijalnih, kulturno-povijesnih, arheoloških do etnografskih i drugih. Sa željom za što većom dostupnosti širokoj javnosti pokrenut je i časopis *Arkiv za povjesnicu jugoslavensku* koji je izlazio od 1851. do 1875. godine.

U narednom razdoblju osniva se 1903. godine *Povjerenstvo za Dioklecijanovu palaču* s don Franom Bulićem na čelu. Isto tako, zaslugom don Frane Bulića, već od 1913. godine, Split postaje središte konzervatorstva za Dalmaciju osnivanjem Pokrajinskog konzervatorskog ureda za Dalmaciju. Ovaj ured je obavljao istraživanja, iskapanja i popravke na značajnim spomenicima, na temelju čega su izdane brojne knjige, brošure i članci.¹²

Kraljevska zemaljska vlada je 1910. godine odobrila osnutak *Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historicističkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji*. Za prvog predsjednika imenovan je Tadija Smičiklas. Osnovno poslanje Povjerenstva bilo je prikupljanje dokumentacije, istraživanje, odnosno evidentiranje spomenika kao i publiciranje spoznaja o spomenicima. Stručno djelovanje obilježava rad svestranih i upornih pojedinaca, inicijatora zaštite¹³ koji putuju raznim krajevima s ciljem prikupljanja podataka o spomenicima i njihovom spašavanju kako od rušenja tako i od pretjeranog restauriranja. Zaslugom Gjüre Szaba i niza njegovih suradnika očuvani su brojni pokretni i nepokretni spomenici.¹⁴ Fotografija kao sredstvo izrazito dokumentarne snage koristi se uz mnogobrojne arhivske crteže i grafičke prikaze spomenika, o čemu svjedoči bogata konzervatorska dokumentacija toga vremena pohranjena u raznim muzejima te u Odjelu za dokumentaciju kulturne baštine Ministarstva kulture, kao i u pojedinim konzervatorskim odjelima. Iz očuvanih izvještaja, dopisa mogu se iščitati podatci o djelovanju Povjerenstva i odnosu prema spomenicima.

Iako veći dio europskih država već krajem 19. stoljeća donosi zakone o zaštiti povijesnih građevina, Austro-Ugarska ga donosi 1911. godine. Zakonom se decentralizira rad *Središnjeg povjerenstva za proučavanje i održavanje povijesnih i umjetničkih spomenika* te formira *Pokrajinski konzervatorski ured za Dalmaciju*¹⁵. Donošenjem Zakona uspostavljaju se i načela buduće zaštite spomenika od kojih je osnovno utvrđivanje dobara koja su zaštićena temeljem zakona. Za vrijeme Prvog svjetskog rata zaštita spomenika, uslijed rekvizicije predmeta od metala (bronce, bakra i kositra), više

6 Špikić, M. (2009): *Konzerviranje europskih spomenika od 1800. do 1850. godine*, Zagreb: 84.

7 Božić-Bužančić, D. (1970.): Počeci zaštite spomenika i sabiranja umjetnina u Dalmaciji, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 146 - 147.

8 Lupis, V. (1998.): O sakralnom graditeljstvu Konavala u 19. stoljeću, *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1*, Dubrovnik: 299.

9 Špikić, M. (2007.): nav. dj.: 22.

10 Detaljnije u Špikić, M. (2007.): Od arheologije do kulturne politike: Pietro Nobile i dalmatinski spomenici, *Peristil* 50: 195-208.

11 Špikić, M. (2009.): nav. dj.: 90.

12 Ivan Kukuljević Sakcinski za područje Hrvatske i Slavonije, Petar Kandler za Istru, Vicko Andrić za splitski i zadarski okrug i dr.

12 Horvat, L. A. (1944.): nav. dj.: 28.

13 Napose doajeni konzervatorstva kao npr. Tadija Smičiklas, Gjuro Szabo, Josip Brunšmid, Emilije Laszowsky, Gjuro Manojlović, Viktor Hoffiller, Martin Pilar, Vjekoslav Noršić, Branko Šenoa, Vladimir Tkalčić. Horvat, L. A. (1944.): nav. dj.: 32.

14 Horvat, L. A. (1944.): nav. dj.: 32-33.

15 Krstić, B. (2006.): *Zakonodavstvo arhitektonske baštine*, Beograd : 49.

se usmjerava pokretnim spomenicima, zbog čega u prvi plan dolazi djelovanje istaknutih muzealaca.¹⁶

Od kraja 1918. godine područje današnje Republike Hrvatske bilo je u sastavu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Kraljevina nije donijela zakon o zaštiti spomenika, niti uspostavila službu zaštite, no svoje djelovanje na ovim područjima nastavljaju već formirana društva i ustanove za zaštitu spomenika kao što je Konzervatorski ured u Zagrebu¹⁷, Konzervatorski zavod u Splitu te novoosnovano *Nadleštvo za umjetnost i spomenike* u Dubrovniku, pokrenuto u proljeće 1919. godine.¹⁸ Na području Istre konzervatorske poslove obavljala je *Soprintendenza ai monumenti* u Akvileji, odnosno Trstu.¹⁹ Ovo razdoblje također karakterizira rad svestranih i upornih pojedinaca na očuvanju spomenika. Tako dr. Artur Schneider u ime Akademije u Zagrebu provodi popisivanje i snimanje spomenika za konzervatorsko djelovanje.²⁰

Nakon osnivanja Banovine Hrvatske kao autonomne teritorijalne jedinice unutar Kraljevine Jugoslavije, 1939. godine donesena je *Uredba o čuvanju starina i prirodnih spomenika*. Tom Uredbom štitili su se svi pokretni i nepokretni kulturno-historijski te prirodni spomenici te se Povjerenstvu mijenja naziv u Konzervatorski zavod pod vrhovnim nadzorom Banske vlasti, koji kao takav djeluje sve do kraja rata. Popisivanje spomenika, odnosno evidentiranje, propisano Uredbom, velikim je dijelom, kao i danas, ovisilo o financijskom stanju koje tada nije bilo povoljno te je dodatno usporavalo proces.²¹

Tijekom Drugoga svjetskog rata, za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (1941. – 1945.) proglašen je čitav niz zakonskih akata koji su se odnosili na zaštitu spomenika među kojima i *Zakonska odredba o hrvatskim kulturnim spomenicima*.²² Dr. Ljubo Karaman obnaša čelnu poziciju tadašnjeg *Hrvatskog državnog konzervatorskog zavoda* u Zagrebu, nakon što za talijanske okupacije napušta čelno mjesto Konzervatorskog zavoda u Splitu (1926. – 1941.). Uslijed ratnih djelovanja, brojni spomenici su uništeni ili su pretrpjeli značajna razaranja.

USPOSTAVA SLUŽBE ZAŠTITE I ZAKONODAVNOG OKVIRA NAKON DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Nakon Drugoga svjetskog rata temelje zaštite spomenika i nastavak skrbi o baštini na području novostvorene

16 Horvat, A. (1979): O djelovanju „Povjerenstva“ za čuvanje spomenika u Zagrebu (1914 – 1923), *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 4/1978 – 5/1979*, Zagreb 22-23, 30.

17 Povjerenstvo 1918. godine mijenja naziv u Konzervatorski ured.

18 Krstić, B. (2006.): nav. dj.: 97.

19 Spis: Služba zaštite spomenika kulture u SR Hrvatskoj i njeni aktualni problemi, Zbirka zakona 1949-1976, MK – UZKB/SA.

20 Horvat, L. A. (1944.): nav. dj.: 34.

21 Dopis broj 39-1941, Pripomoć Zavodu, MK – UZKB/SA.

22 Juranović-Tonej, M. (2012.): Zakonska regulativa u zaštiti pokretne baštine u doba Nezavisne države Hrvatske, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 33/34-2009/2010*, Zagreb: 16.

Federativne Narodne Republike Jugoslavije čini *Odluka o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina* iz 1945. godine. Dopunjeni Opći zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Federativne Narodne Republike Jugoslavije od 4. listopada 1946. godine u članku 1. sve nepokretne i pokretne spomenike zbog naučne i estetske vrijednosti proglašava općim narodnim dobrom²³. U istom propisu, člankom 3, ovlašteni su nadležni zavodi da odlučuju koji se predmeti smatraju zaštićenim te da donose rješenje o zaštiti. Djelovanje zaštite počinje onim danom kad je vlasnik ili držalac, ili njegov pravni predstavnik, obaviješten od strane nadležnog zavoda za zaštitu da se predmet smatra zaštićenim. Tim Zakonom propisano je i obvezno dostavljanje pravomoćnog rješenja nepokretnina nadležnom zemljišnoknjižnom sudu radi upisa u zemljišnu knjigu.

Radi provedbe u praksu donesenog Zakona i potrebe za obnovom te naglog vala industrijalizacije država osniva stručne službe za zaštitu spomenika. *Uredbom o osnivanju zavoda za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture*²⁴ iz 1948. osnivaju se na teritoriju Narodne Republike Hrvatske Konzervatorski zavodi u Zagrebu, Splitu i Rijeci. Konzervatorski zavod u Zagrebu obavlja dužnost središnjeg ureda i usklađuje rad područnih konzervatorskih zavoda u Splitu i Rijeci, osnovanih 1947. godine²⁵ pod neposrednim nadzorom Ministarstva prosvjete. Pomoćnu mrežu u radu zavoda činili su imenovani stalni izaslanici i počasnici konzervatori, čija je uloga bila osobito značajna u mjestima bogatim spomenicima kulture.²⁶

Stručnjaci (povjesničari umjetnosti, arheolozi i dr.) po pojedinim zavodima započinju unošenje svih dostupnih podataka o spomenicima u inventarizacijske obrasce, stvarajući inventare spomeničke baštine, odnosno popise²⁷ kao jedan od preduvjeta vrjednovanja i daljnjeg proučavanja baštine. Intenzivno se pristupa konzervaciji i restauraciji najvažnijih kulturnih spomenika Hrvatske (Zadar, Trogir, Kraljevica) koji su stradali tijekom rata, a čija je obnova bila urgentna.

Na razini Narodne Republike Hrvatske *Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti* (NN 84/1949)

23 Članak 1: Svi nepokretni i pokretni kulturno-historijski, umjetnički i etnografski spomenici, kao i prirodne rijetkosti zoološkog, botaničkog, geološko-paleontološkog, mineraloško-petrografskog i geografskog karaktera ili naročite ljepote, bez obzira na to čije su vlasništvo i u čijem se posjedu nalaze, stoje pod zaštitom države. Naučna i estetska vrijednost ovih predmeta su opće narodno dobro.

24 Čl. 1 navedene Uredbe o osnivanju zavoda za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture, 18. lipnja 1948. g.

25 Zakon o administrativno-teritorijalnoj podjeli Narodne Republike Hrvatske od 9. travnja 1949. NN 1949/29.

26 Temeljem čl. 4. i 6. Uredbe o osnivanju zavoda za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture donesen je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i teritorijalnoj nadležnosti konzervatorskih zavoda u Zagrebu, Splitu i Rijeci u kojem čl. 6. govori o imenovanju mjernih počasnih konzervatora.

27 Zbog neujednačenog metodološkog pristupa Inventar, odnosno popis registriranih spomenika kulture u pojedinim zavodima nazivani su kao osnovna evidencija spomenika kulture, drugdje kao atlas, katalog ili topografija spomenika kulture. Uvođenjem Registra kulturnih dobara kao jedinstvene knjige 1999. godine definiran je postupak i upis kulturnih dobara na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Nepokretni spomenik		Pokretni spomenik		Klasifikacija		Vrsta I		Vrsta II			
Graf. znak (A)		Graf. znak (B)		Klasifikacija		Vrsta I		Vrsta II			
1. Spomenik		2. Mjesto		3. Općina		4. Nadl. izv. / O. Z.		5. Brojnik		6. Status	
Katedrala sv. Marije		Pag		Pag		RRI		55/170		I	
11. Poloha (opis) Na sjevernoj strani glav. trga u centru naselja s orijentacijom sjever - jug		12. Namjena U kultu		13. Materijal kamen, drvo, kanalice, kasniji dodaci ciglom		14. Duga		15. Duga		16. Prituž.	
14. Autor Domaći majstori iz zadarških, šibenskih i korčulanskih radionica		15. Duga		16. Prituž.		A		A			
17. Vrijeme nastanka		18. Događaji		19. Vlasnik		20. Klasifikacija		21. Klasifikacija		22. Klasifikacija	
IV st. / završena 1453. g.						Klt. - oskva		Klt. - oskva		Klt. - oskva	
23. Vlasnik (konstrukcija) trobrodna bazilika povezana drv. krovnom konstrukcijom		24. Vrsta		25. Vrsta		26. Vrsta		27. Vrsta		28. Vrsta	
29. Opis Katedrala - trobrodna bazilika s izbočenom pravokutnom apsidom građana je još u romaniškoj koncepciji po uzoru na crkvu Marijinog Uznesenja u Starigradu, dok su za detalje korišteni kasnogot. i renes. motivi i oblici. Glav. pročelje iz lijepo obradenih klesanaca završava trokutnim zabatom uzdig. iznad krovišta s raspodjeljeno vijencima u pet polja. Portal s lunetom šiljatog luka stepenast se srušuje prema unutra. Ukrašen je stupačima a u luneti reljefom Marije zaštitnice. Arkad. niz sa stupovima i kapitalima dijelu unutra, u 3 lude od kojih 2 pokrajnje navedene rebr. got. svodom. Uz zap. fasadu je zvonik iz XVI st.		30. Vrsta		31. Vrsta		32. Vrsta		33. Vrsta		34. Vrsta	

1 Kartica osnovne evidencije spomenika kulture - lice (MK-UZKB/SA)
Card of main records of monuments of culture - obverse (Ministry of Culture - Directorate for the Protection of Cultural Heritage/Central Archives)

donesen je godine 1949. te je bio na snazi sve do 1960. godine. Ovim Zakonom, člankom 8. propisuje se vođenje evidencije spomenika kulture i prirodnih rijetkosti od strane zavoda za zaštitu na čijem se području nalaze, dok je u *Opštim uputstvima o postupku evidencije spomenika kulture FNRJ*²⁸ detaljnije definiran objekt zaštite, opće postavke evidencije, cilj evidencije, privremena evidencija (od 1968. preventivna zaštita), trajna evidencija i drugo. Iz navedenih zakona i uputa razvidno je da se pojam evidencije poistovjećuje s popisom pravno zaštićenih spomenika kulture jer se trajna evidencija obrazlaže kao evidencija koja omogućuje prepoznavanje objekata koja ga kao naučnu i estetsku vrijednost trajno registrira i prati²⁹. Pojam evidencije bit će u uporabi gotovo pola stoljeća, no donošenjem danas važećeg Zakona potpuno izlazi iz uporabe.

Podaci o spomenicima unose se u inventarizacijske obrasce te dolazi do formiranja popisa zaštićenih spomenika kulture temeljem rješenja, koji će šezdesetih godina 20. stoljeća prerasti u Registar spomenika kulture kakav danas poznajemo. Dokumentacija Rješenja i ostalih važnih dokumenata i prepiski konzervatorskih odjela iz tog razdoblja čuva se u Središnjem arhivu Uprave za zaštitu kulturne baštine, Službe za dokumentaciju, registar i promociju kulturne baštine Ministarstva kulture³⁰. Nažalost, navedena dokumentacija danas još uvijek nije u cijelosti arhivistički

obrađena, no svakako brojnošću dokumenata predstavlja vrijedan izvor podataka za neka buduća istraživanja.

U ovom poratnom razdoblju radilo se na unaprjeđenju zakonodavstva o zaštiti spomenika, a u novi *Zakon o zaštiti spomenika kulture* iz 1960. (NN br. 18/60) i *Pravilnik o registraciji spomenika kulture* (NN br. 1/61), unesene su odredbe proistekle iz iskustva službe prilagođene suvremenim principima zaštite. Zakon po prvi put uvodi pojam Registra spomenika u koji se upisuju spomenici na osnovi rješenja kotarskog³¹, odnosno republičkog zavoda za zaštitu spomenika (čl. 37.). Republički zavod za zaštitu spomenika u Zagrebu, dotadašnji Konzervatorski zavod, dobio je funkciju stručnog i dijelom upravnog republičkog tijela za zaštitu spomenika kulture koji prikuplja evidenciju zaštićenih spomenika s područja cijele republike.³²

Navedenim Zakonom o zaštiti spomenika kulture (NN 18/1960)³³ modeliran je pravni sustav zaštite te je kao takav preuzet i primjenjuje se kao Zakon tadašnje Federativne Republike Hrvatske (NN 7/67, 51/71) koji je uz izmjene i dopune bio na snazi iduća tri desetljeća.

Člankom 2. istog Zakona proširena je dotadašnja definicija spomenika kulture na nepokretne i pokretne predmete kao i grupe predmeta, koji su zbog svoje arheološke,

31 Zakon o podjeli Narodne Republike Hrvatske na kotare, gradove i općine, od 24. travnja 1952. (NN VII CXIV broj 16) te izmjenama Zakonom o područjima kotara i općina u Narodnoj Republici Hrvatskoj, od 5. kolovoza 1955. (NN XI CXVII broj 36) uređena je teritorijalna podjela na kotare, općine i mjesta.

32 Prema čl. 31. Zakona, stavak drugi, Republički zavod obavezan je na osnovi podataka koji mu dostavljaju regionalni zavodi voditi evidenciju svih spomenika kulture.

33 Na temelju više izmjena i dopuna ovog Zakona iz 1965. i 1966. godine, Zakonodavna komisija Sabora Republike Hrvatske je 1967. godine utvrdila pročišćeni tekst istog (NN 7/67).

28 Samarđžić, T.; Malbaša, P. (2008.): *Kultura i pravo*, Knjiga 1 – stari propisi, Kotor: 132-136.

29 Isto: 133.

30 Nekadašnji Odjel za informacijsko-dokumentacijske (INDOK) poslove kulturne baštine, Uprave za kulturni razvitak Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

2 Kartica osnovne evidencije spomenika kulture s uloženom karakterističnom fotografijom - naličje (MK-UZKB/SA)

Card of main records of monuments of culture with inserted characteristic photograph - reverse (Ministry of Culture - Directorate for the Protection of Cultural Heritage/ Central Archives)

povijesne, sociološke, etnografske, umjetničke, arhitektonske, urbanističke, tehničke i druge naučne ili kulturne vrijednosti od značenja za društvenu zajednicu³⁴. Venecijanska povelja iz 1964. godine potakla je na unošenje novina u zakon. Temeljem članka 6. Povelje, kojim se pri konzervaciji spomenika treba voditi računa o okolini spomenika, u Zakonu se u članku 28. širi zaštita spomenika i na njegovu neposrednu okolinu, što će u posljednjem Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara biti izostavljeno, čime se izravno ugrožava zaštita vizure i estetski doživljaj samog kulturnog dobra.

Kroz poglavlje III: Registriranje spomenika i druge upravne mjere, detaljno se uređuje pravni postupak zaštite spomenika upisom u Registar spomenika kulture (članci 30.–36.). Člankom 30. stavkom 4. uveden je po prvi put pojam preventivne zaštite za predmete za koje se pretpostavlja da imaju svojstvo spomenika kulture. Za vrijeme dok se predmet ne upiše u Registar, nadležni regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture može donijeti rješenje o njegovoj preventivnoj zaštiti.

Svaki regionalni zavod vodio je zasebno javnu matičnu knjigu spomenika kulture, a Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, na osnovi podataka koji su mu dostavljali regionalni zavodi, vodio je evidenciju svih spomenika kulture. Knjige Upisnika regionalnih zavoda čuvaju se danas u konzervatorskim odjelima koji su pravni sljednici bivših zavoda, dok se pojedini Upisnici čuvaju i u Odjelu

za Registar kulturnih dobara Uprave za zaštitu kulturnih dobara Ministarstva kulture.

Zavodi su intenzivno radili na programskom zadatku sistematske evidencije kulturno-povijesnih vrijednosti, odnosno istraživanja s ciljem dobivanja osnovnih podataka o svim objektima za koje se pretpostavlja da se mogu tretirati kao spomenici kulture.

Na osnovi terenskih uviđaja i dotadašnje dokumentacije podatke o nepokretnim i pokretnim spomenicima upisivali su u kartice regionalni i općinski zavodi za zaštitu spomenika, a koje su činile Kartoteku osnovne evidencije spomenika kulture, Kartoteku osnovne evidencije grupe spomenika, Kartoteku o zaštitnim zahvatima na spomenicima i Kartoteku o zaštitnim zahvatima na grupama spomenika. Način vođenja evidencije za svaki pojedinačni nepokretni ili pokretni spomenik propisan je u *Stručnom uputstvu o vođenju evidencije i dokumentacije spomenika kulture iz 1967. godine*³⁵. Kartice su bile oblikom i sadržajem ujednačene, kartonske, veličine 21 x 17 cm s 29 rubrika obostrano tiskanih i mjestom za lijepljenje karakteristične fotografije (sl. 1, 2). Kopije evidencijskih kartica dostavljane su Republičkom zavodu, koje danas čine Zbirku kartica osnovne evidencije spomenika kulture nastale u razdoblju od 1968. do 1992. godine, a koja sadrži 6582 kartice osnovne evidencije te 300 kartica o zaštitnim radovima, s mogućnošću pretraživanja topografskim redom³⁶. Najveći broj kartica nastao je odmah

³⁴ Mladineo, V. (1995): *Zbirka propisa iz područja zaštite kulturne i prirodne baštine*, Zagreb: 5.

³⁶ Danas se Zbirka čuva u Središnjem arhivu Ministarstva kulture.

.....
34 Mladineo, V. (1995): *Zbirka propisa iz područja zaštite kulturne i prirodne baštine*, Zagreb: 5.

REGISTARSKI BROJ 157

Redni broj upisa	Naziv spomenika	Mjesto	Vrijeme nastanka	Vrijeme izrade		Vrijeme i vrsta materijala korištenih	Vrijeme i vrsta materijala korištenih	Vrijeme i vrsta materijala korištenih	Vrijeme i vrsta materijala korištenih	Vrijeme i vrsta materijala korištenih	Vrijeme i vrsta materijala korištenih
				1	2						
1	Arheološki muzej Zadar	Zadar									

3 Upisni list knjige Registra pokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda Osijek (MK-UZKB)

Registration form of the book of the Register of movable cultural monuments of the Regional Institute in Split (Ministry of Culture - Directorate for the Protection of Cultural Heritage)

po donošenju Stručnog uputstva te se s godinama njihova izrada smanjivala.

O samom sadržaju rubrika Registra na razini Federativne Republike Jugoslavije rasprave su vođene još davne 1959. godine s ciljem da se unificiraju obrasci/kartoni. Na savjetovanju konzervatora te godine jedna od tema bila je i korištenje podataka o evidenciji koji bi trebali biti pristupačni svim javnim radnicima, a ujedno otvoreno je i pitanje autorstva navedenih podataka³⁷.

Godine 1968. Savjet za zaštitu spomenika kulture Hrvatske donosi *Pravilnik o registraciji spomenika kulture* (NN 8/68) kojim je pobliže uređen sâm postupak registracije spomenika kulture. Spomenike kulture prema Pravilniku registrirali su regionalni zavodi za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Osijeku.³⁸ U tom periodu započinje sređivanje postojećih rješenja, odnosno izrada takozvanih prijevoda, dodjeljivanje novih brojeva već registriranim spomenicima kao i izrada novih rješenja temeljem Zakona o zaštiti spomenika kulture iz 1967. godine. Zavodi su vodili sljedeće javne knjige: Registar nepokretnih

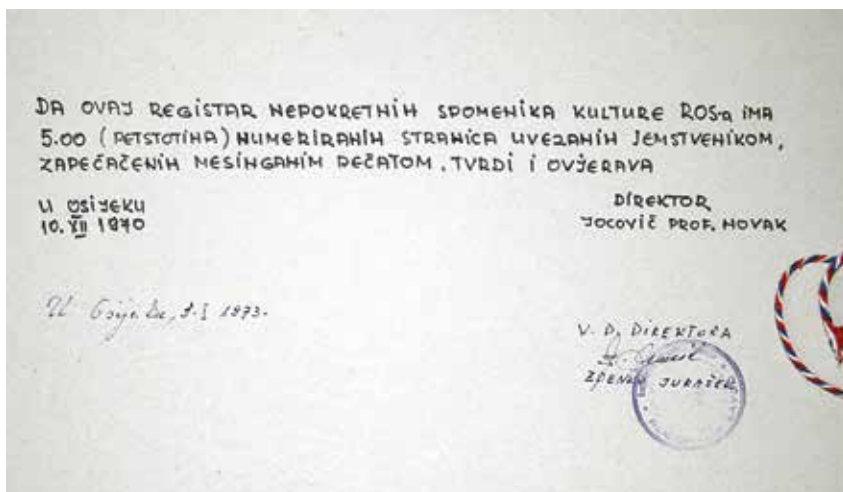
spomenika kulture i Registar pokretnih spomenika kulture. Registar se vodio u obliku ukoričenih knjiga s numeriranim stranicama, prošivenih listova, veličine 21 x 46 centimetara, a ovjeravao ga je na unutrašnjoj strani korica direktor zavoda (sl. 3, 4).³⁹ Upisi su se obavljali ručno, tintom, dok su se ispravci unosili crvenom tintom uz precrtavanje pogrešnog unosa. Radi boljeg pretraživanja uz redni broj upisa spomenika dodijeljene su oznake: Regionalnom zavodu u Zagrebu – RZG, Splitu – RST, Rijeci – RRI i Osijeku – ROS. Imenik registriranih spomenika vodio se u obliku kartoteke abecednim redom. Za svaki spomenik upisan u Registar osniva se i zbirka isprava na temelju kojih je izvršen upis. Prema članku 9. navedenog Pravilnika pokretni predmeti i zbirke muzeja, arhiva, biblioteka, galerija i drugih sličnih ustanova upisuju se u Registar kao cjelina pod jednim registarskim brojem.

I danas je u kolektivnoj memoriji očuvana kategorizacija spomenika kulture na spomenike 0. kategorije – svjetskog značaja, 1. – saveznog značaja, 2. – republičkog značaja, 3. – regionalnog značaja, 4. – lokalnog značaja i 5. – ambijentalnog značaja koja je na području Hrvatske propisana donošenjem Stručnog uputstva o vođenju evidencije i dokumentacije spomenika, dok je sâm proces kategorizacije obavljen 1969. godine te djelomično revidiran 1980. godine. Navedena kategorizacija nije uvedena u Zakon o zaštiti

37 Bešlagić, Š. (1959): Novi opšti Zakon o zaštiti spomenika kulture i zadaci službe zaštite spomenika kulture u FNRJ, Referat na IV savjetovanju konzervatora FNRJ u Sarajevu, 27-28.

38 Uz regionalne zavode djelovali su i zavodi za zaštitu spomenika u Dubrovniku, Zadru i Splitu te Restauratorski zavod Hrvatske sa sjedištem u Zagrebu. Mladineo, nav. dj.: 181. Regionalni su zavodi vodili registar spomenika na području svog djelovanja, izrađivali konzervatorsku dokumentaciju za urbanističke i druge prostorne planove te obavljali nadzor nad arheološkim lokalitetima. Područja njihove djelatnosti odredila je Vlada Socijalističke Republike Hrvatske 1968. godine.

39 Članak 4. Pravilnika o registraciji spomenika kulture (NN 8/68).

4 Ovjera na unutrašnjoj strani korica knjige Registra od strane direktora Regionalnog zavoda (MK-UZKB)

Verification on the inside cover of the book of the Register by the Director of the Regional Institute (Ministry of Culture - Directorate for the Protection of Cultural Heritage)

spomenika Hrvatske, već jedino u Zakonu o zaštiti prirodne i kulturne baštine u Bosni i Hercegovini 1974. godine.⁴⁰

Početak 1971. godine broj evidentiranih nepokretnih spomenika u Hrvatskoj, prema Izvještaju Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, brojio je 10948 evidentiranih spomenika, od kojih je 2018 spomenika upisanih u Registar.⁴¹

Kopije Rješenja upisanih u Registar nastalih u zavodima dostavljale su se Republičkom zavodu u Zagrebu. Tijekom vremena broj je rješenja rastao te je formirano više zbirki: Zbirka rješenja registriranih nepokretnih spomenika kulture, koja zaključno s 2000. godinom broji 2802 rješenja, Zbirka rješenja preventivno zaštićenih nepokretnih spomenika broji 3399 rješenja, Zbirka pokretnih spomenika kulture s 884 rješenja (od toga 577 zbirki i 307 pojedinačnih predmeta) i preventivno zaštićenih pokretnih spomenika 281⁴². U svrhu zaštite navedene arhivske građe 2008. godine započeta je sustavna i planska digitalizacija koja omogućuje krajnjim korisnicima slobodno korištenje građe bez mogućeg oštećenja izvornika.

Sedamdesetih se godina prošlog stoljeća Regionalni zavod u Zagrebu, potaknut željom za usklađivanjem s europskim praksama i temom urbanizma i prostornog uređenja, uključio u prvu akciju inventarizacije graditeljske baštine kao dijela dugoročne politike Savjeta za čovjekovu sredinu i prostorno uređenje Savezne vlade i vladâ republikâ.⁴³ U posebno izrađene listove, odnosno obrasce⁴⁴, unosili su se

podatci o registriranim nepokretnim spomenicima i to za: spomeničko područje (cjelina), spomeničko područje unutar širih registriranih spomeničkih područja, pojedinačni spomenik u sastavu registriranog spomeničkog područja (ako je posebno registriran) i za pojedinačni spomenik kulture izvan spomeničkog područja (cjeline). Popisni listovi i izvještaji obrađeni su u Saveznom zavodu za statistiku Republičkog zavoda⁴⁵. Provedena su dva popisa spomenika, prvi 1976., drugi 1986. godine, s ciljem da se utvrdi ukupno stanje graditeljske baštine, no zbog korištenja različite klasifikacije spomenika podatke je bilo teško usporediti i obraditi. U prvom popisu na području Hrvatske ukupno je bilo 2696 registriranih spomenika i 319 preventivno zaštićenih, dok je novi popis nakon deset godina brojio 3138 spomenika, odnosno 2662 spomenika nakon provedene revizije⁴⁶. Podatci nam govore da u desetogodišnjem razdoblju nije došlo do kvantitativnog porasta broja zaštićenih spomenika, do čega će doći u devedesetim godinama prošlog stoljeća, nakon osamostaljenja Hrvatske, zbog potrebe definiranja kulturne baštine kao jednog od temelja nacionalnog identiteta.

Do povećanja broja registriranih spomenika tradicijske baštine nije došlo unatoč uspostavljanju dugotrajnog zadatka pod nazivom *Istraživanje i fiksiranje stanja etnoloških spomenika u cilju prikupljanja dokumentacije i proučavanja mogućnosti njihove zaštite na području Hrvatske* 1969. godine od strane Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. Konzervatori, muzealci i studenti bili su uključeni u akciju sustavnog evidentiranja, istraživanja i snimanja kako građevina tradicijskog graditeljstva tako i etnoloških predmeta spomeničkog značenja, u cilju njihova dokumentiranja i zaštite. No, usprkos velikom angažmanu

40 Krstić, B. (2006): nav. dj.: 71.

41 Zaštita spomenika kulture u SR Hrvatskoj, 1971., Zagreb, str. 11, registrator Zakoni 1949.-1976. MK – UZKB/SA.

42 Podaci Središnjeg arhiva Ministarstva kulture.

43 Podrobnije u: Krstić, B. (1990/2010): *Spomenička baština svjedočanstvo i budućnost prošlosti*, Beograd: 23-24.

44 Obrasci, odnosno upitnici ZSK-1 su sadržavali 21 točku kojima je točno određen naziv, lokacija, vrsta, podgrupa i tip spomenika, površina kulturnog dobra, vrijeme nastanka, stupanj očuvanosti, sadašnje stanje, sadašnja namjena i je li sačuvana prvobitna namjena i ugrožava li ista sam spomenik. Ispunjeni obrasci i Izvještaji čuvaju u Topografskoj zbirci (1986. godine) MK – UZKB/SA.

45 Izvještaji za godine 1976. i 1986. o inventaru registriranih spomenika kulture za područje djelatnosti nadležnih konzervatorskih odjela nalaze se u Središnjem arhivu Ministarstva kulture.

46 Krstić, B. (1990/2010): nav. dj.: 34-35.

stručnjaka i institucija koji su vodili projekt, rezultati nisu polučili željeni rezultat, spomenici nisu stručno obrađeni, niti objavljeni.⁴⁷

Zaštita se, osobito zbog očuvanja i zaštite tradicijskog graditeljstva, krajem šezdesetih i u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća širi na etnografske prostore tzv. etnozone koje su obuhvaćale područja cijelih katastarskih jedinica s više naselja i njegovih dijelova. Iznimnim zalaganjem Beate Gotthardy Pavlovski⁴⁸ evidentiran je veći broj etnozona na području sjevernog Jadrana – dvadeset i četiri etnozone. Međutim, unatoč sveobuhvatnoj zakonskoj zaštiti, praksa je pokazala brojne propuste budući da je danas većina prostora navedenih etnozona pretrpjela veće promjene te se one u velikoj mjeri smanjuju ili brišu iz Registra kulturnih dobara RH.

Osamdesetih godina prošlog stoljeća konzervatorska služba usmjerena je na izradu popisa spomenika, valorizaciju i kategorizaciju spomenika kulture, kadrovsku politiku te analizu rezultata provedenih akcija. Fiksirano stanje registriranih spomenika kulture dana 31. prosinca 1985. godine iznosilo je 750 pokretnih spomenika, 3049 pojedinačnih nepokretnih spomenika i 280 spomeničkih cjelina, što je ukupno brojilo 4079 spomenika kulture.⁴⁹

REGISTAR U DOBA INFORMATIČKIH TEHNOLOGIJA

Registar spomenika kulture Socijalističke Republike Hrvatske vodio se dugi niz godina isključivo u obliku već navedenih ukoričenih knjiga, no razvojem informatičke tehnologije osamdesetih se godina prošlog stoljeća javila potreba za stvaranjem računalne baze podataka, a konkretno stvaranje Inventara spomeničke baštine u obliku računalne baze započeto je potkraj 1980-ih. Kao polazište poslužila je baza podataka spomenika kulture razvijena u *dbase IV* formatu.

Inventare kulturnih dobara tada izrađuju ustanove za zaštitu kulturne baštine koje u tu svrhu imaju organizirane informacijsko-dokumentacijske službe, tzv. INDOK-centre, u kojima se spomenik kulture tretira kao nositelj kulturne informacije.⁵⁰ Za izradu Središnjeg inventara kulturne baštine u Hrvatskoj bio je zadužen INDOK-centar koji je djelovao u sklopu Zavoda za kulturu Ministarstva kulture.⁵¹

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske te donošenja Ustava Republike Hrvatske, (NN 56/90) člankom

52. zajamčena je osobita zaštita kulturne baštine⁵². No i dalje na snazi ostaje Zakon o zaštiti spomenika kulture iz 1967. godine, a radi usuglašavanja s Ustavom donose se određene izmjene i dopune⁵³ kojima se djelokrug poslova regionalnih zavoda prenosi na Državnu upravu za zaštitu kulturne i prirodne baštine, u sklopu državne uprave⁵⁴, osobito poslovi registracije spomenika kulture. Dakle, sada spomenik kulture registrira Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine upisom u Središnji upisnik zaštićenih spomenika kulture (članak 30.), odnosno Središnji upisnik nepokretnih spomenika kulture i Središnji upisnik pokretnih spomenika kulture, čime se napušta dotadašnja praksa vođenja zasebnih registara zaštićenih spomenika u pojedinim regionalnim zavodima kao i u Gradskom zavodu za zaštitu i obnovu spomenika kulture i prirode u Zagrebu. Zbog navedenih izmjena za spomenike upisane u registar do donesenih izmjena rješenjima se utvrđuju novi registarski brojevi jedinstvenog registra koji vodi Državni zavod.

Jedan od prvih potpunih popisa spomenika je *Inventar spomenika kulture na područjima djelatnosti regionalnih zavoda (ROS, RRI, RST, RZG)* iz rujna 1990. godine koji se čuva u Ministarstvu kulture⁵⁵. Spomenici su iskazani po vrstama spomenika kulture, prema abecednom redu općina i lokaliteta te rastućem broju registracije. Sljedećih nekoliko godina izrađeni su i *Privremeni popis spomenika kulture u Republici Hrvatskoj za internu upotrebu* (1991. godine) i *Popis registriranih i preventivno zaštićenih spomenika kulture na području Republike Hrvatske* (1992. godine).

Godine 1997. Državna uprava se pripaja Ministarstvu kulture kao jedna od njegovih ustrojstveno-organizacijskih jedinica te postaje Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine, u sklopu čijeg djelovanja se nastavlja daljnji razvoj Registra spomenika.

S pojavom suvremenih informatičkih tehnologija, pristupilo se Projektu izgradnje jedinstvenog informacijskog sustava kulturne baštine koji je definiran 2000./2001. godine, a u jesen 2002. godine Ministarstvo kulture započelo je s njegovom provedbom. Postojeći digitalni podatci o spomenicima kulture prebačeni su u MS ACCES aplikaciju te na novi server, razvijeno je sasvim novo korisničko sučelje te sada jedinstvena baza podataka prerasta u Informacijski sustav kulturne baštine „Teuta“. Informacijski sustav je razvijen u skladu s *Glavnim standardima za podatke u*

47 Bogata dokumentacija stvorena tijekom 17 godina provođenja ove akcije vrijedna je građa i polazište za mnoga istraživanja; nikada nije sustavno obrađena niti objavljena premda se izvještaji o realizaciji akcije čuvaju u Središnjem arhivu Uprave za zaštitu kulturne baštine, Službe za dokumentaciju i registar te promociju kulturne baštine.

48 Detaljnije u članku: Gotthardy Pavlovski, B (1983.): Etnozoniranje ruralnog prostora kao metoda i sredstvo njegove zaštite, *Čovjek i prostor* 6, Zagreb.

49 Ukrainčik, V. (1987.): *Zaštita spomenika kulture u SR Hrvatskoj od 1981. do 1985. godine*, Zagreb: 16.

50 Maroević, I. (1993.): *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 57.

51 Vidi: Križaj, L. (2002.): *Inventari spomenika kulture: standardi i smjernice za njihovu izradu, Arhivi, knjižnice, muzeji*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb: 125.

52 *More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.*

53 (NN 19/91 26/93 52/94).

54 Člankom 47. Navedenog Zakona uređena je djelatnost i zadaci Državne uprave, odnosno službe zaštite spomenika kao ustanove koja proučava, istražuje i znanstvenim metodama obrađuje sva pitanja zaštite spomenika kulture, obavlja stručne, upravne i druge poslove zaštite spomenika kulture u sklopu svojih ovlasti.

55 MK – UZKB/SA.

ISKB "TEUTA">Administrativne baze>Registar - Tvrdava - ISKB Client 2.8.403

File Edit Tools Window Help

Tip N Ident brojevi 6272

Lista N Registar 42 KSB Klasa i ur. br. 612-08/07-06/372 532-04-01/4-07-143 #####

Broj važeće registracije Datum upisa u registar 14.1.2008. Datum isteka rješenja

Status revizije NN br. Srušeno Etnologija Oznaka kor.

Naziv kult. dobra Tvrdava

Klasifikacija nepokretno kulturno dobro Datacija

Lokacija

Županija Brodsko-posavska Općina Slavonski Brod Otok

Mjesto i pt. broj Slavonski Brod 35000 Lokalitet

Dio naselja Adresa

Prostorne međe, geo-koordinate i površina

Katastarska(e) čestica(e): Katastarska općina Slavonski Brod

. 2415/1, 2415/4, 2415/7, 2415/8, 2415/9, 2415/10, 2415/11, 2415/12, 2415/13, 2415/14, 2415/15, 2415/16, 2415/

Katastarske čestice neposredne okoline:

Geo-koordinate N E Površina m²

Identifikacijski podaci

Vlasnici i korisnici > Adresar **Autori**

Ime / Naziv Uloga Vrijer Ime i prezime posao

Posebni podaci za pokretna kulturna dobra

Dimenzije V: Š: D: ø: Dubina

Materijal i tehnika izrade Broj predmeta u zbirci

Institucija pohrane predmeta

Evidencija unosa

Upis 14.1.2008. 10:20:52 ijelavidivakovic (Ines Jelavić Live)

Posljednja izmjena 4.9.2009. 10:00:18 ijelavidivakovic (Ines Jelavić Live)

5 Sučelje Registra kulturnih dobara RH u sklopu informacijskog sustava kulturne baštine „Teuta“

Interface of the Cultural Property Register of the Republic of Croatia as part of the „Teuta“ information system

arheologiji i arhitekturi propisanim od Vijeća Europe za dokumentaciju i inventarizaciju kulturne baštine⁵⁶, a izrađen s namjerom da pruži uvid u cjeloviti spomenički fond Republike Hrvatske. Jedna od ključnih baza ISKB „Teuta“⁵⁷ bila je i baza Registra s podacima o zaštićenim kulturnim dobrima Republike Hrvatske (sl. 5). Sustav je u konačnici bio namijenjen stručnoj zajednici, s namjerom da u perspektivi i najširoj javnosti postane dostupan na Internetu, što se u sljedećim godinama pokazalo neizvedivim zbog tehničkih nedostataka.

56 Core data standards for archaeology and architecture for the documentation and inventory-making of cultural heritage.

57 Informacijski sustav „Teuta“ obuhvaćao je programsku izvedbu niza baza podataka s područja zaštite kulturne baštine koje su grupirane u pet skupina na lokalnoj informatičkoj mreži:

1. Središnji inventar kulturne baštine (Graditeljska baština, Povijesne cjeline, Arheološka topografija, Pokretna baština, Mozaici, Orgulje);
2. Administrativne baze (Zaštitni radovi, Registar kulturnih dobara RH, Evidencija krađa umjetnina);
3. Dokumentacijske zbirke (Fototeka, Mikroteka, Planoteka, FotoCDteka, Hemeroteka, Središnji arhiv);
4. Ratne štete;
5. Pomoćne baze (službeni popis naselja RH, Adresar osoba i ustanova, Tezaurus spomeničkih vrsta).

Nakon više od trideset godina donesen je novi Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara 1999. godine⁵⁸ koji je u potpunosti prilagođen Ustavu i pravnom poretku Republike Hrvatske, provedbi zaštite i očuvanja kulturnih dobara na cijelom teritoriju Hrvatske kao i načelima zaštite kulturnih dobara koja se temelje na normama međunarodnog prava, međunarodnih konvencija i preporuka.

Stupanjem na snagu novog Zakona prestaju važiti odredbe Zakona iz 1967. i njegove izmjene. No prijelaznim i završnim odredbama (članak 120.) utvrđeno je da spomenici kulture koji su stavljeni pod zaštitu po propisima starog Zakona ostaju i dalje pod zaštitom i nakon stupanja na snagu novog Zakona te da je nužno usklađivanje, odnosno revizija svih dotadašnjih rješenja o registraciji spomenika kulture s odredbama novog Zakona.⁵⁹ Time započinje dugogodišnji proces revizije kao i unošenje novina propisanih Zakonom.

58 NN broj 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12 i 157/13.

59 U trećem stavku članka 120. Zakona Ministarstvo kulture propisuje rok od godine dana potreban za usklađivanje (revizija) svih dotadašnjih rješenja o registraciji spomenika kulture s novim odredbama novog Zakona, te da se u istom roku objave podatci o zaštićenim kulturnim dobrima sukladno članku 16. novog Zakona.

Jedna od ključnih promjena je korištenje termina „kulturno dobro“ umjesto starog termina „spomenik kulture“. Presudna činjenica za uvođenje ovog termina je uvođenje nematerijalnih kulturnih dobara⁶⁰ uz pokretna i nepokretna kulturna dobra, s obzirom na to da se pojam spomenika veže uz materijalno dobro⁶¹. No, određenje kulturnog dobra bitno se ne razlikuje od određenja spomenika kulture u ranijim zakonima⁶². Valja napomenuti da su još uvijek prisutne rasprave i podijeljenost u europskim konzervatorskim krugovima, jer se u srednjoeuropskim zemljama i dalje koristi termin spomenik kulture, dok se u romanskim i anglosaksonskim zemljama sve više koristi termin kulturno dobro⁶³.

Kao što je već navedeno, Zakon uvodi nematerijalno kulturno dobro kao novu kategoriju kulturnih dobara. Prva rješenja o zaštiti nematerijalnih kulturnih dobara donesena su 2004. godine, dok je danas u Registar upisano 137 nematerijalnih kulturnih dobara od kojih je 14 upisano na dva UNESCO-ova popisa nematerijalne baštine svijeta.

Nadalje, uvodi se jedinstveni Registar kulturnih dobara sastavljen od tri liste (Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste preventivno zaštićenih kulturnih dobara⁶⁴ i Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja).⁶⁵ Utvrđivanje svojstava kulturnog dobra provodi se prema *Uputi za vrednovanje kulturnih dobara predloženih za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*⁶⁶.

Prema preporukama relevantnih međunarodnih tijela o zaštiti kulturne baštine u kojima je izražena potreba za proučavanjem i zaštitom ljepote i karaktera krajolika novi Zakon, uz definirane vrste kulturnih dobara, uvodi i kategoriju *kulturni krajolik*⁶⁷ kao jednu od vrsta kulturno-povijesne cjeline⁶⁸. No nakon ratificiranja Konvencije o europskim

krajobrazima⁶⁹ od strane Hrvatske 2002. godine, nije propisana jedinstvena metodologija za identifikaciju, inventarizaciju, valorizaciju, klasifikaciju i zaštitu krajolika na stručnoj nacionalnoj razini⁷⁰, a posljedica toga je da danas na području Republike Hrvatske postoji svega 12 zaštićenih kulturnih krajolika⁷¹.

Objavom *Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske* (NN 89/11), člankom 8. propisana je klasifikacija kulturnih dobara u Registru kao i nešto sažetija klasifikacija za objavu na Internetu⁷². Ovim Pravilnikom kulturni je krajolik, dotada podvrsta kulturno-povijesne cjeline, izdvojen kao zasebna vrsta kulturnog dobra bez valjanog obrazloženja i konzultiranja stručnih krugova. U postupku utvrđivanja svojstva kulturnog krajolika kao dio obavezne dokumentacije propisana je izrada plana zaštite i upravljanja kulturnim krajolikom/krajobrazom, no nažalost bez detaljnog definiranja samog sadržaja plana.

U postupku registracije važeći Zakon za nepokretna kulturna dobra propisuje, uz ostalu obveznu dokumentaciju, opis prostornih međa s popisom svih katastarskih čestica područja na koje se odnosi zaštita i katastarsku općinu te izvod iz zemljišnih knjiga na osnovi kojih se radi zabilježba u zemljišnim knjigama⁷³. Zbog čestih neriješenih imovinsko-pravnih odnosa dolazi do zaustavljanja procesa uspostavljanja zaštite nad kulturnim dobrom, što predstavlja veliki problem u praksi.

Preciziranje smještaja kulturnoga dobra definirano je u članku 8. Pravilnika te se uz naziv županije, općine, grada, mjesta, lokaliteta, adrese, topografskog naziva zahtijevaju i geografske koordinate kulturnog dobra koje su polazište za izradu interaktivne karte kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Postojeći Registar kao dio administrativne baze „Teuta“ kontinuirano se nadopunjavao novim upisima i revidiranim kulturnim dobrima te u trenutku stvaranja novog sustava Registra broji 8874 upisa, 3845 preventiva, 4981 zaštićenih spomenika, 42 od nacionalnog značenja te 6 brisanih kulturnih dobara. Prema pregledu broja registriranih spomenika, odnosno kulturnih dobara može se konstatirati da

60 Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine prihvaćena je na 32. Općoj skupštini UNESCO-a u listopadu 2003. godine, a Republika Hrvatska ratificirala ju je već 2005. godine. U Ministarstvu kulture je osnovan Odsjek za nematerijalnu kulturnu baštinu koji je centralno tijelo za provođenje aktivnosti radi bolje zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine, na nacionalnoj i na međunarodnoj razini.

61 Antolović, J. (2009.): *Zaštita i očuvanje kulturnih dobara*, NL, Zagreb: 231.

62 Maroević, I. (2007.): *Spomenik kulture ili kulturno dobro. Što je primjerenije povijesti umjetnosti?*, *Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, Zagreb: 17.

63 Maroević, I. (2003.) Nacionalno određenje kulturne baštine, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 26/2000 – 27/2001, Zagreb: 10.

64 Za dobro za koje se predmnijeva da ima svojstva kulturnog dobra rješenje o preventivnoj zaštiti donosi nadležno tijelo prema mjestu gdje se dobro nalazi. Preventivno zaštićeno dobro upisuje se u Listu preventivno zaštićenih dobara u sastavu Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Preventivna zaštita ima privremeni karakter i prema Zakonu ne može trajati dulje od tri godine (osim za arheološka i podvodna arheološka nalazišta, kada traje najdulje do šest godina). Ako se u zakonski određenom roku ne donese rješenje kojim se utvrđuje svojstvo kulturnog dobra rješenje o preventivnoj zaštiti prestaje važiti.

65 Na temelju članka 14. stavak 4. Navedenog Zakona ministar kulture donio je Pravilnik o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 37/01).

66 Uputa za vrednovanje kulturnih dobara predloženih za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN /04) donesena je temeljem članka 27. Pravilnika (NN 37/01).

67 U hrvatskom jeziku riječ krajolik / krajobraz (jednoznačni pojam) označuje – ono što se pruža pri pogledu na prirodu nekog kraja: predio, okoliš, pejzaž, krajina, krajobraz (Anić, 2000: 628).

68 Pojam *krajolik* izrekom se navodi u čl. 2. i u članku 7. Zakona, bez precizirane definicije: „*krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru*“.

69 *Konvencija o europskim krajobrazima*, Strasbourg, 2000. Prigodom prevođenja Konvencije engleska riječ *landscape* prevedena je kao *krajobraz*.

70 Za valorizaciju krajolika primarni kriterij uz ostale kriterije su kulturno-povijesne vrijednosti, krajobrazna raznolikost, prepoznatljivost prostora, poželjnost vizura, doživljaj prostora, te odnos izgrađenog i neizgrađenog prostora.

71 Poljoprivredni krajolik – zapadna padina ulice Donji Brezinščak (Z 1532), Kulturni krajolik otoka Daksa (Z 2465), Arhitektonsko-pejzažni kompleks fortifikacijskog sustava Paravia-Barbariga (Z 2591), Kulturni krajolik Starogradsko polje (Z 3827), Kulturno-povijesni krajolik Jankovac (Z 4090), Kultivirani krajolik na području dvoraca Bela I i Bela II (Z 4433), Kultivirani krajolik Bucavac (Z 5379), Kulturni krajolik otočja Palagruža (Z 5937), Kulturni krajolik Žumberak – Samoborsko gorje – Plešivičko prigorje (P 4345), Kulturni krajolik otočja Brijuni (Z 5983), Kulturni krajolik poluotoka Marjana (Z 6401).

72 Članak 8.: *Vrsta kulturnoga dobra (nepokretno kulturno dobro: pojedinačno, kulturno-povijesna cjelina, kulturni krajolik/krajobraz; pokretno kulturno dobro: pojedinačno, zbirka, muzejske zbirke; nematerijalno kulturno dobro)*.

73 Nadležni sud upisuje zabilježbu o svojstvu kulturnog dobra određene građevine ili područja sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, čl. 12. i 36.

The screenshot displays the 'REGISTAR KULTURNIH DOBARA' interface. At the top, it shows the user's role as 'admnokic / Djelatnik Registra'. The main heading is 'Stari Grad, Kulturni krajolik Starogradsko polje'. Below this, there are several tabs: 'OSNOVNE INFORMACIJE', 'PODACI O DOBRU', 'REGISTARSKI PODACI', 'IZVJEŠTAJI', 'BRISANO', and 'IZVJEŠTAJI'. The 'OSNOVNE INFORMACIJE' tab is active, showing a form with the following fields:

- Naziv:** Kulturni krajolik Starogradsko polje
- Vrsta:** NEPIK
- Klasifikacija:** kulturni krajolik / krajobraz
- Lista:** 2
- Broj:** 3827
- KD:** KST
- Objava:** [checked]
- Datum rješenja:** 10.9.2008
- Datum isteka:** [empty]
- Naselje:** Stan Grad
- Mjesto čuvanja:** [empty]
- Adresa:** [empty]
- Dio naselja:** [empty]
- Klasa NUP:** 612-08/08-05/0545
- Datum slijednice:** 10.9.2008
- Datum upisa:** [empty]
- Županija:** Špišsko-dalmatinska
- Općina/grad:** STARO GRAD
- Lokalitet:** [empty]
- Otok:** Hvar
- Urbroj:** 512-01-01/14-08-3
- Stara oznaka:** [empty]
- Broj NN:** 92/11
- BRIŠ opis dobra:** Kulturni krajolik Starogradsko polje
- Vrijeme nastanka od:** [empty]
- Vrijeme nastanka do:** [empty]
- Jed. god.:** [empty]

Below the form, there are sections for 'Autori | dodaj', 'Poveznice', and a detailed description of the cultural heritage. The description reads: 'Šašeti opis kulturnog dobra: Starogradsko polje je plodna ravica na središnjem dijelu otoka Hvara. Na mjestu Starog Grada 384. god. grčki kolonisti s otoka Parosa osnovali su koloniju Pharos, a polje podijeli među sobom u 75 jednakih parcela - chora, vel. 10 x 905 m. Struktura polja zadana grčkom podjelom sačuvala se u kamenim zidovima koji označavaju mrežu čestica te su se ove kasnije podjele zemlje odvijale unutar osnovnih grčkih čestica, a fočki su se obilježavale na isti način - suhozidnim međama. Starogradsko polje je kroz cijelu svoju povijest zadržalo agrarni karakter i u njemu su nataloženi siojevi svih kultura koje su svoju egzistenciju gradile na čvrstici da su neko vrijeme bile u njegovom posjedu.'

At the bottom, there are buttons for 'Snimi', 'Poništi', and 'Dodaj u registar', along with fields for 'Zaduženi djelatnik' and 'Klasa NUP'.

6 Sučelje internog Registra kulturnih dobara RH
Interface of the internal Cultural Property Register of the Republic of Croatia

se u razdoblju od osamostaljenja Hrvatske pa do uspostave novog Registra broj registracija udvostručio, što ukazuje na postojanje brojnih i raznovrsnih kulturnih dobara koja su još uvijek neregistrirana, te na njihovu rasprostranjenost na cijelom državnom teritoriju. Iz navedenog razloga otvoren je prostor za rast broja registriranih dobara koji je konstantan, ali svakako sada već usporen.

Dakle, zbog zastarjele IT programske platforme na kojoj je razvijen sustav „Teuta“, ograničenosti korištenja sustava isključivo unutar Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, nemogućnosti pohranjivanja podataka te nemogućnosti *online* dostupnosti registra zainteresiranim korisnicima kao i nemogućnosti njegova unaprjeđenja, 2010. godine pristupilo se projektu izrade novog sustava Registra kulturnih dobara. U njegovoj realizaciji sudjelovali su stručnjaci Ministarstva kulture, prvenstveno Uprave za zaštitu kulturne baštine, kao i djelatnici konzervatorskih odjela, uz tehničku podršku suradnih informatičkih tvrtki.

Nakon skeniranja poslovnih procesa vezanih za proces registracije kulturnih dobara, slijedila je izrada internog sustava Registra kulturnih dobara RH koji čine četiri osnovne podatkovne baze: Postupci, Registar, Brisano i Izvještaji i

njihovih korisničkih sučelja. Navedene baze su operativni programi koji omogućuju djelatnicima Uprave za zaštitu kulturne baštine provođenje postupka zaštite kulturnih dobara, a čiji je krajnji rezultat generiranje *Web Registra*.

Proces registracije u novom Registru započinje u računalnoj aplikaciji Postupci u kojoj je omogućen izravan rad službenika danas 19 konzervatorskih odjela. Podatci o predloženom dobru za upis u Registar kao i propisana dokumentacija upisuju se u podbaze: Osnovne informacije, Podaci o dobru, Registarski podaci i Dokumentacija. Nakon upisivanja potrebnih podataka i provedbe propisane procedure⁷⁴ te donošenja rješenja od strane Stručnog povjerenstva za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, svakom kulturnom dobru dodjeljuje se oznaka **Z** i jedinstveni broj registracije nakon čega se podatci o kulturnom dobru automatski prenose u bazu Registar. Na osnovi rješenja o preventivnoj zaštiti donesenog od strane nadležnog tijela, preventivno zaštićeno dobro upisuje se u Listu preventivno zaštićenih dobara Registra, oznake **P**. Ova cjelina također,

⁷⁴ Prijedlog za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra priprema konzervatorski odjel na temelju prijave podnesene u skladu s člankom 4. stavak 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ili po službenoj dužnosti.

KULTURNA BAŠTINA > Registar kulturnih dobara

PRETRAŽIVANJE KULTURNIH DOBARA

Opći podaci o kulturnom dobru

Naziv:

Pravni status:

Vrsta:

Klasifikacija:

UNESCO zaštita:

Smjestiti kulturnog dobra

Mjesto:

Općina/grad:

Županija:

Katastarska općina:

Katastarska čestica:

Slobočna pretraga:

Traži Očisti rezultate

Napomena: Uvjeti pretraživanja predviđeni su za lakši pronalazak željenog kulturnog dobra. Posebno je uvjeti maksimalno jedan uvjet pretraživanja i izlistat će vam se sve kulturne dobara koje sadrže navedeni uvjet. Ako želite precizniju pretragu definirajte i dodajte uvjete moći pretraživanja.

Povratak

Pula, Arena (Amfiteatar)

Oznaka dobra: Z-663

Pravni status: **zaštićeno kulturno dobro**

Vrsta: **nepokretno kulturno dobro - pojedinačno**

Klasifikacija: **profane graditeljska baština**

UNESCO zaštita: **ne**

Smjestiti

Adresa: **-**

Mjesto: **Pula**

Općina/grad: **PULA - POLA**

Županija: **Istarska**

Nacionalni konzervatorski odjel

Ime: **Konzervatorski odjel u Puli**

Adresa: **Ul. Grada Graca 2, 52100 Pula**

Telefon: **052/375-680**

Email: **korela.limoncin.sath@min.kulture.hr**

Vrijeme sastanka: **1. st.**

Arhiva: **-**

Opis dobra

Amfiteatar ("Arena") predstavlja jedan od najvrednijih spomenika iz rimskog vremena u Puli. Smatra se da je najstariji amfiteatar podignut u Avgustovu vrijeme, proširen za vrijeme cara Klaudija, dok je stariji današnji prijetla iz vremena Trajanove vladavine (70-81. godište). Najvažniji je vanjski i unutarnji oblik elipsačnog sličita i do podzemnih prostorija. Vanjski plati građen kamenom iz lokalnih kamenoloma, a sastoji se od 72 stupova na prijetelju, građen drugom katu. Ekspozicija plati od sjevera. Svi su konstrukcije i skulpture u kojima su se razvile bogate stilističke dvorane i skulpture koje su oblikovale prijetelju svedenim ornamentima u gornjoj otklopnici pedalešta.

7 Sučelje Web Registra kulturnih dobara RH
Interface of the Web Cultural Property Register of the Republic of Croatia

uz već navedene baze, sadrži sljedeće podbaze: Žalbeni postupak, Praćenje stanja i Dodatni upisi, proizašle iz zakonskih odredbi i potreba službe (sl. 6). Završetkom procedure samo određeni podatci o registriranom kulturnom dobru generiraju se iz interne aplikacije Registra u aplikaciju javnog *Web Registra*, i to svakodnevno, te postaju vidljivi na službenim stranicama Ministarstva kulture dostupnim najširem krugu korisnika.

Kulturna dobra se upisom prema propisanoj klasifikaciji kulturnih dobara dijele na osnovne vrste: NEM – nematerijalna kulturna dobra, NEP (C) – nepokretna kulturna dobra, kulturno-povijesne cjeline, NEP (K) – kulturni krajolik, NEP (P) – nepokretna pojedinačna kulturna dobra, POK (M) – pokretna kulturna dobra, muzeji, POK (P) – pokretna pojedinačna kulturna dobra, POK (Z) – zbirke, dakle u 7 osnovnih vrsta kulturnih dobara koje se dalje klasificiraju padajućim izbornikom koji nudi 40 i više podvrsta kulturnih dobara.

Ovdje primijenjena jednostavna klasifikacija vjerojatno će doživjeti dopune s obzirom na to da su pojedine vrste kulturnih dobara izostavljene, kao npr. privredne

građevine, industrijski kompleksi, stambeno-gospodarski kompleksi, a kategorija Ostalo ne doprinosi točnosti razvrstavanja dobara te ju je nužno izbaciti kako bi pretraživanje bilo što uspješnije.

Kulturna dobra koja izgube svojstva kulturnog dobra brišu se iz Registra temeljem Rješenja o prestanku svojstva kulturnoga dobra, uz prethodno mišljenje Hrvatskoga vijeća za kulturna dobra, te dobivaju status brisanog kulturnog dobra pod evidencijskom oznakom **B** i upisuju se u bazu Brisano. Isto tako kulturna dobra kojima se ne utvrde svojstva kulturnog dobra do isteka preventivne zaštite brišu se iz Registra.

Pojedina kulturna dobra za koja se nakon postupka vrjednovanja utvrdi da su od najvećeg nacionalnog značaja, odlukom Stručnog povjerenstva za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra od nacionalnog značaja, upisuju se u posebni dio Registra na Listu dobara nacionalnoga značenja, kojoj se dodjeljuje oznaka **N**.

Dobra koja nisu zakonski zaštićena može proglasiti zaštićenim dobrom od lokalnog značaja predstavničko tijelo županije, grada ili općine u skladu s člankom 17. Zakona,

što ujedno podrazumijeva i financijsku odgovornost za stanje tih dobara. Uprava za zaštitu kulturne baštine vodi evidenciju dobara od lokalnog značaja pod evidencijskom oznakom **L**, kao posebni dio Registra⁷⁵. Međutim, s obzirom na to da je danas mali broj upisanih dobara od lokalnog značenja (oko 40 dobara), potrebno je unaprijediti suradnju lokalnih i regionalnih jedinica samouprave i nadležnih stručnih tijela s ciljem povećanja njihova upisa, a u svrhu održivog gospodarskog korištenja dobara i ekonomskog unaprjeđenja regija.

Posljednja baza pod nazivom Izvještaji sastoji se od redefiniranih izvještaja i *UniReporta*. Redefinirani izvještaji nastali su temeljem identificiranih potreba u radu, a u praksi su se pokazali kao koristan alat (kao npr. ispisi za Javnu objavu, Ispis lista kulturnih dobara, Lista za praćenje stanja, Istek preventive, Registar list i dr.). Za razliku od redefiniranih izvještaja, *UniReport* izvještaji kreirani su kao dodatna mogućnost pretraživanja prema željenim ili traženim podatcima do kojih se dolazi proizvoljnim slaganjem postavki i parametara.

Službenom objavom *Web Registra* 13. ožujka 2012. godine na stranicama Ministarstva kulture⁷⁶ ostvaren je i jedan od najvažnijih ciljeva *Strategije zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje od 2011. do 2015. godine* kao začetak razvoja cjelokupnog informatičkog sustava kulturne baštine, čemu će svakako doprinijeti i izrada *Propisa o nužnoj razini i dokumentacijskim standardima za pojedine vrste kulturnih dobara, te uvjete, način i postupak za njeno čuvanje i korištenje*⁷⁷.

Web Registar omogućuje svim zainteresiranim, putem *web* tražilice (sl. 7), uvid u relevantne podatke o kulturnom dobru:

- naziv kulturnoga dobra,
- oznaka liste na koju je kulturno dobro upisano,
- registarski redni broj kulturnoga dobra,
- oznaka vrste kulturnoga dobra (nepokretno, pokretno, nematerijalno kulturno dobro),
- klasifikacija kulturnoga dobra (prema čl. 8. Pravilnika o obliku sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara RH),
- smještaj kulturnoga dobra (adresa, naselje, općina/grad, županija),
- autor/autori kulturnog dobra,
- vrijeme nastanka (datacija),
- nadležni konzervatorski odjel,
- sažeti opis kulturnog dobra,
- karakteristična fotografija kulturnog dobra.

75 Prema Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 89/11), članak 8.

76 <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>

77 Prema članku 51. važećeg Zakona.

Istodobno pušten je u rad i GIS preglednik kulturnih dobara Republike Hrvatske u kojem su snimljene koordinate kulturnih dobara, za sada samo s područja Međimurske županije. Cjelovit Geografski informacijski sustav (GIS) nepokretnih kulturnih dobara omogućavao bi, korištenjem interaktivne karte, uvid u prostorne podatke o traženom kulturnom dobru, njegovom smještaju i obuhvatu s ciljem imovinskog upravljanja i upravljanja resursima.

Svakako je potrebno uložiti dodatne financijske resurse za tehničku opremu i računalni sustav kao i sustavnu izobrazbu službenika te je nužno uspostaviti vodoravnu međuresornu koordinaciju s Državnom geodetskom upravom za izradu cjelovite i iscrpne GIS podloge kulturnih dobara, osobito kulturno-povijesnih cjelina, što bi poboljšalo uvid u obuhvat cjelina, položaj i odnose u prostoru, a time i rad na izdavanju uvjeta, mišljenja i dr.

Nakon većim dijelom provedene revizije propisane zakonskom odredbom⁷⁸, s danom 31. prosinca 2014. godine Registar kulturnih dobara broji ukupno 8863 kulturna dobra, što ukazuje na brojnost kulturnih dobara na području Republike Hrvatske te podrazumijeva odgovornost društva prema njima.

Nepokretna kulturna dobra	Pojedinačna nepokretna kulturna dobra	5 911
	Kulturno-povijesne cjeline	545
	Kulturni krajolik	12
Pokretna kulturna dobra	Pojedinačna pokretna kulturna dobra	1 241
	Zbirke	848
	Muzejske zbirke	169
Nematerijalna kulturna dobra		137
UKUPNO		8 863

Tablica 1. Zaštićena kulturna dobra, stanje s danom 1. studenoga 2014. godine

Protected cultural properties, the situation on the date of November 1st, 2014

ZAKLJUČAK

Registar kulturnih dobara RH, u današnjem *online* obliku dostupnom javnosti, plod je dugogodišnjeg rada konzervatorske službe te kao takav predstavlja ostvarenje osnovnih načela međunarodnih odredbi i preporuka za odgovornu zaštitu kulturne baštine. Njegovo formiranje susuk je stručnog znanja velikog broja konzervatora čije djelovanje tijekom više od sto godina čini svojevrstnu memoriju konzervatorske službe u sasvim novom mediju. Povijest nastajanja Registra u sebi sadrži tragove procesa razvoja konzervatorske misli koji prati stvaranje zakonodavnog okvira s ciljem postizanja što bolje zaštite kulturne baštine.

78 Prema prijelaznim i završnim odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturne baštine (NN 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11 čl. 120, 25/12, 136/12, 157/13).

Osobito je važno istaknuti da je Registar živi organizam koji se svakodnevno razvija, no do postizanja njegove konačne cjelovitosti nužan je daljnji razvoj GIS sustava kulturnih dobara, kao i povezivanje Registra s ostalim Inventarom kulturne baštine Ministarstva kulture i srodnih institucija kao temeljnog instrumenta zaštite kulturnih dobara kroz provedbu zbira zaštitnih mjera, upravljanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine. Transparentnost kao i vjerodostojnost popisa zaštićenih kulturnih dobara doprinosi i procesu revitalizacije kroz financiranje projekata putem strukturnih fondova u vremenskoj projekciji od 2014. do 2020. godine, čime se želi poboljšati vidljivost i prepoznatljivost hrvatske kulturne baštine u europskom kontekstu.

KRATICE U TEKSTU

MK-UZKB - Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine

MK-UZKB/SA - Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Središnji arhiv

LITERATURA

Anić, V. (2000.): *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb.

Antolović, J. (2009.): *Zaštita i očuvanje kulturnih dobara*, NL, Zagreb.

Bešlagić, Š. (1959.): Novi opšti Zakon o zaštiti spomenika kulture i zadaci službe zaštite spomenika kulture u FNRJ, Referat na IV savjetovanju konzervatora FNRJ u Sarajevu.

Božić-Bužančić, D. (1970.): Počeci zaštite spomenika i sabiranja umjetnina u Dalmaciji, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*.

Brguljan, V. (1985.): *Međunarodni sistem zaštite kulturnih i prirodnih dobara*, Zagreb – Beograd.

Gotthardy Pavlovski, B. (1983.): Etnozoniranje ruralnog prostora kao metoda i sredstvo njegove zaštite, *Čovjek i prostor* 6, Zagreb.

Horvat, L. A. (1944.): *Konzervatorski rad kod Hrvata*, Izdanje hrvatskog Državnog konzervatorskog zavoda u Zagrebu, br. 1.

Horvat, A. (1979.): O djelovanju „Povjerenstva“ za čuvanje spomenika u Zagrebu (1914 – 1923), *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 4/1978 – 5/1979, Zagreb.

Juranović-Tonejc, M. (2012.): Zakonska regulativa u zaštiti pokretne baštine u doba Nezavisne države Hrvatske, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 33/34-2009./2010., Zagreb.

Kečkemet, D. (1993.): *Vicko Andrić, arhitekt i konzervator* (1793. – 1866.): 166.

Križaj, L. (2002.): Inventari spomenika kulture: standardi i smjernice za njihovu izradu, *Arhivi, knjižnice, muzeji, Hrvatsko knjižničarsko društvo*, Zagreb.

Krstić, B. (1990/2010): *Spomenička baština svjedočanstvo i budućnost prošlosti*, Beograd.

Krstić, B. (2006.): *Zakonodavstvo arhitektonske baštine*, Beograd.

Lupis, V. (1998.): O sakralnom graditeljstvu Konavala u 19. stoljeću, *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti* 1

Maroević, I. (1993.): *Uvod u muzeologiju*, Zagreb.

Maroević, I. (2003.): Nacionalno određenje kulturne baštine, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 26/2000 – 27/2001, Zagreb.

Maroević, I. (2007.): Spomenik kulture ili kulturno dobro. Što je primjerenije povijesti umjetnosti?, *Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, Zagreb: 17.

Mladineo, V. (1995.): *Zbirka propisa iz područja zaštite kulturne i prirodne baštine*, Zagreb.

Samardžić T, Malbaša P. (2008.): *Kultura i pravo*, Knjiga 1 – stari propisi, Kotor.

Špikić, M. (2007.): Nastanak povijesnog spomenika i problem geneze hrvatske povijesti umjetnosti u prvoj polovici 19. stoljeća, *Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, Zagreb: 22.

Špikić, M. (2007.): Od arheologije do kulturne politike: Pietro Nobile i dalmatinski spomenici, *Peristil* 50: 195-208

Špikić, M. (2009.): *Konzerviranje europskih spomenika od 1800. do 1850. godine*, Zagreb.

Tomić, S. (1958.): *Pravna zaštita spomenika kulture u Jugoslaviji*, Beograd.

Ukrainčik, V. (1987.): *Zaštita spomenika kulture u SR Hrvatskoj od 1981. do 1985. godine*, Zagreb.

Summary

CREATION OF THE CULTURAL PROPERTY REGISTRY – THE HISTORY AND PRESENT OF INVENTORYING CULTURAL HERITAGE IN CROATIA

The publication of the Cultural Property Registry in the form of *Web Registry* on the web pages of the Ministry of Culture enabled the achievement of the long-time goal of availability of its content to the professional and general public. The time, efforts

and professional skills of generations of conservationist and their predecessors invested in creating the Registry make this process interesting and this paper presents an exhaustive overview of the legal framework and of the functioning of the professional service.